

TAR ERZSÉBET

A BALAVÁSÁRI NAGYVÁSÁROKRÓL

A vásár hosszú időn át fontos gazdasági-társadalmi és művelődési szerepet töltött be. Nemcsak a különféle termékek cseréjének, a szükséges ipari termékek beszerzésének színhelye volt, hanem ismeretkötesek, hírcsere és szórakozás alkalma is.

A Kis-Küküllő középső szakasza lakosságának egyik ilyen fontos találkozó helye volt Balavásár. A helység fekvése nagyon alkalmas vásárhelynek. Két országút kereszteződik itt: a Sóvidéket a Középső-Maros völgyével összekötő Kis-Küküllő menti út (1898-ban megépítették a Balázsfalva—Parajd vasútvonalat is), valamint a Marosvásárhely—Segesvár országút. A vásár kialakulását befolyásolhatta, hogy a helység az oklevelekben¹ elsőnek említett birtokos család (a Szalók) birtokainak² súlypontjába esett. A birtokosnak érdeke volt a vásártartás engedélyeztetése, mivel így az árucikkekért vámot szedhetett. A falunév első tagja — *Bala* — a Szalókkal rokon birtokos Bala családtól ered, a falunév második tagja önmagát magyarázza. A helység nevének legrégebb ismert alakja *Balauasara*³ és *Balawasara*. A birtokos személyrag is utal arra, hogy a vásár kialakulása, fejlődése jelentős mértékben a földbirtokostól függött.

Balavásár és Kiskend között van a *Vámoshíd*, amely már a XIV. században szerepelt. Kitészik ez az 1366-ban Tordán tartott országgyűlés tárgyalásaiból, ahol Kendi Mózes fiai: Chykmantel (Cikmántori) Demeter és István jelentik, hogy már régtől fogva vámoshídjuk van a Küküllőn, ezt királyi engedéllyel bírják, de a körösi és bogácsi szászok ördögi dühvel rohanták meg a hidat, Kendi Tamást megölték, mindenét felprédálták és a híd vámengedélyét elvitték.⁴

Ezután századokig nem találunk adatot a balavásári vagy a mai községet alkotó falvak⁵ területén tartott vásárokról. Valószínű, hogy a főnemesi Kendi család, majd a későbbi birtokos Kornisok lesüllyedésével birtokaik kiváltságai is megszűntek. Ezt igazolni látszik az a tény is, hogy az elmúlt századokban Balavásártól viszonylag kis távolságra új központok — Makfalva, Bonyha, Erdőszentgyörgy — kaptak vásártartási engedélyt, épp a hatalmuk csúcspontján álló főurak (pl. a Rhédeiek) birtokain is. A leginkább érdekelték, a falu lakói a főurak hatalmának korlátozásával juthattak szóhoz, s ez csakis a jobbágyfelszabadítás után történhetett. Így kapott magának Kiskend 1898-ban vásártartási jogot. A balavásáriak csak úgy választották meg Kabán Ferencet képviselőnek, ha megszerzi a falu számára a vásártartási engedélyt, amelyet a *Székely Kalendárium* tanúsága szerint 1912-ben meg is kapott.

*

Jellemző a vidék gazdasági forgalmára, hogy a két szomszédos helység, Balavásár és Kiskend vására több mint fél évszázadig párhuzamosan fennmaradt. Igaz, hogy a két vásár csak formálisan, a vámok hasznélvezete szempontjából különült el, hiszen a vásárterek között alig félkilométeres a távolság. Így valójában a vásár látogatója a gyakorlatban évente többször ugyanabba a vásárba jött. A balavásáriak első vásártere az egrestői útnál volt (a maitól szinte egy kilométerrel távolabb). A kiskendiek évente csak kétszer tartottak vásárt: február 22-én és november 7-én, Balavásár viszont már 1912-ben három országos vásárt tarthatott: március 2—3, július 16—17, december 19—20 és később még május 7—8, valamint szeptember 12—13-án is. A háromnapos nagyvásár első napján *baromvásár*, a másodikon *kirakóvásár* volt. Mindkettő jellege évszakonként változott. Ezenkívül 1914-től pénteken *heti vásárt* is rendezhetett.⁶

Így, bár régi hagyományaik vannak, mind a kiskendi, mind a balavásári vásár a fiatalabb, alig a század elején felújított vásárok közé tartozik. A lakosság számának és igényeinek növekedésével szükségesnek mutatkozott az 1775 óta tartott gyulakutai és az 1783 óta tartott bonyhai mellett a Kis-Küküllő mentén e két újabb vásár létesítése. Igaz, hogy az 1920—1930-as években már megállapítható a vásározások túltengése, amint ezt a Marosvásárhelyi Kereskedelmi és Iparkamara 1924. évi jelentése is mutatja: „Kerületünkben több szakma kisiparosága egyenesen a vásározásra termel. Oly mérvben, mint itt, az országban sehol sem látható a vásározás. A vásározás túltengése inkább kára iparosságunknak, mint haszna. Ez okból elvileg ellenzi a kamara az új vásárok engedélyezését. A túltengő vásárok már határozottan kárt okoznak. Hogy milyen túltengés van, azt mutatja az is, hogy néhány száz lakosú községnek évente kettő-négy országos vására van, és a közvetlen közelükben levő többi községekben ugyanannyi, úgyhogy egymást nyomban követik némely vidéken az országos vásárok, amelyeknek szaporítására a községek helypénz szedési érdekből törik magukat.” E megállapítás nem túlzás: a 20-as években már vására van a szomszédos Cikmántornak és Nádasnak is; ezek azonban a kiskendivel együtt nem bizonyultak hosszú életűnek, míg Balavásár ma is nevezetes vásártartó hely.

Az öregek visszaemlékezése szerint 1912-ben az első vásárt *felavatóssal* nyitották meg. Magyarósi István (Balavásár) elbeszélése szerint ez a következőképpen történt: „Egy szépen lehántott fának a vastagabb felét a földbe ásták, előbb bekenték faggyúval, hogy csúszós legyen. A tetejére egy szekérekereket tettek, rá kiraktak egy darab szalonnát, kenyeret s tíz koronát. Ezt a fát árbucnak hitták.”⁷ A felrakott tárgyakat az kapta meg, akinek sikerült felmászni és levennie. A környék vásárvatásain többször is a nagykendi Sütő Jánosnak sikerült a próbálkozás: ravasz módon hagyta, hogy előbb mások kísérletezzenek, s miután néhányan a harisnyájukkal már ledörzsölték a faggyút, ő könnyen fel tudott mászni. Az efféle próbákat a vásár sikere miatt nagyon

fontosnak tartották. A nádasí vásár avatásakor elmaradt ez a ceremónia, és sokan úgy vélik, hogy a nádasíak fősvényisége okozta, hogy vásáruk hamar meg is szűnt. Az *árbucmász*on kívül a balavásári vásárvatásakor a falubeli legények még más olyan tréfás versenyeket is szerveztek — *lepényevés*, *lisztfívás*, *zsákbafutás* —, amelyek nagy közönséget vonzottak.

*

A baromvásárra kizárólag igásállatokat hajtottak eladni: teheneket, ökröket, bivalyokat és kis számban lovakat is. Disznót és juhot a pénteki hetivásáron árultak. Legnagyobb hatósugara a baromvásárnak volt. Jöttek ide eladni és vásárolni a Kis- és Nagy-Küküllő, a Nyárad- és Marosmente lakói. Az öregek visszaemlékezése szerint gyakran jöttek külföldi *marhakereskedők* is, leginkább olaszok. A segesvári, brassói és medgyesi *kupec*ek innen vásárolták össze a teheneket, vagy épp eladni hozták ide a máshol felvásárolt állatokat. Innen szerezték be a szükséges vágómarhát a segesvári és a vásárhelyi *mészárosok* is. A mészárosok Kendről és Balavásárról külön *hajcsárokat* fogadtak, akik a vásárról a vágóhídig hajtották az állatokat. Ez bizalmi munka volt, s a hajcsárokat elég jól megfizették.

A tavaszi baromvásárokon nagyobb számban keltek a növendékállatok, míg ősszel a kevesebb takarmánnyal rendelkező és pénzszerűben levő gazdák adták el állat-fölöslegüket. A vásárra többfajta tehenet hoztak. Legelterjedtebb tehénfajta volt a környéken a fehér színű, nagyon szívós *magyar* fajta. Később elterjedt a piros *svájci*, a szürkés *borzderes* és a zsemleszínű *szimentáli* fajta is. Legtöbb állatot a nyáradmentiek és a sóvidékiek — a balavásáriak szerint „felföldiek” — hozták a vásárra. A román- és szász lakta vidékről, Segesvár és Bonyha környékéről bivalyokat is hajtottak, a balavásáriak és a kendiek azonban idegenkedtek a bivalytartástól; így bivalyat leginkább a cikmántoriak, nádasíak, valamint a Vécke környékiek vásárolták.

Az állatokat gyalog hajtották a vásárra. A messziről jövőeknek már egy-két nappal a vásár előtt el kellett indulniuk. Útközben ismerősöknél vagy *fogadóban* pihentek meg. Ma már csak a környék lakói hajtják lábon az állatokat, távolabbról szekérral, az mtsz-ek teherkocsival szállítják. A vásárkötést mindig hosszú alkudozás előzte meg. Előzőleg alaposan megvizsgálták a kiszemelt állatot, érdeklődtek az ára felől, végigjárták a vásárteret, majd újra visszatérve elkezdődött az alku. Ha sikerült megegyezniük, egymás tenyerébe csaptak, majd az eladó „Nem bánom na, az Isten adjon sok szerencsét!” mondásával megkötötték a vásárt. Az eladónak az állat mellé egy forint *szerecsépénzt* is kellett adnia. A vásárkötést kötelező módon az *áldomásívás* követte, ott helyben, mert a vásárban fabódékban árulták az italt, főleg bort, pálinkát, sört, télen pedig *cukrozott bort* is. Frissen sült *kofapecsenyét* is fogyaszthattak a vásárosok: ezt nagy szelet kenyérré téve árusítottak. Pecsényesütéssel

több ravai, erdőszentgyörgyi és balavásári asszony foglalkozott, s nemcsak a helybeli, hanem a környékbeli vásárokon is rendszeresen árultak. Szerencsés vásárlás után sokszor estig is eltartott az áldomásivás. Sokszor le is részegedtek az ivók, összeszólalkoztak, s gyakran verekedés is lett a dologból.

Azért, hogy a vásárba vitt tehen mutatósabb legyen, sokan *megettőgyeltették*: azelőtt való nap nem fejték meg. Az a gazda, aki féltette tehenét a hajtáskor szembejövők és a vásárosok *igézésétől*, piros cérnát vagy pántlikát kötött az állat szarvára vagy farkára. Előfordult, hogy a vásárolt állat nem vált be, nem adott elég tejet, vagy nem evett jól, emiatt visszavitték az eladónak, aki harag nélkül vissza is kellett hogy vegye. A baromvásáron csak férfiak vettek részt. Az asszonyok másnap a kirakóvásáron, a helybeliek szerint *asszonyvásáron* kárpótolhatták magukat.

*

A kirakóvásár képe sokkal színesebb volt, mint a baromvásáré, különösen nyáron. Ezen már részt vettek a környék fiataljai, az asszonyok és gyermekek is. Ezen a napon *új gúnyába* (ünneplő ruhába) öltözött mindenki, majd külön csoportban mentek a vásárba a legények és külön a lányok. A legényeken fehér *harisnya*, *kemény szárú csizma*, *bunda* és fehér *ing*. Fejükre fekete *cserefakalapot*,⁸ később *szőrkalapot* (gyapjúkalap) és abba *rézvirágot* (művirágbokrétát) tettek. A leányok, az *egybeliek* (egy évben születettek) külön-külön csoportosulva fekete-piros szőtt *fersingben* (szoknya), *angóruhában* (gyapjúból szőtt piroscsíkos kötény), fehér *ingben*, *kordovány csizmában* s hímzett *bundában* jelentek meg. Fejükre *keszkenyőt* (fejkendőt) kötöttek, mert idegenbe menetelkor a szokás így követelte.

A kirakóvásár legnagyobb vonzóerői az egymás után felállított sátrak voltak. Mindjárt a vásártér bejáratánál a *csizmadiák* sátrai foglaltak helyet. Utánuk következtek a *singesek* (méterárosok), készruháárosok, bazárosok és a mézeskalácsosok sátrai. A csizmadiák a nők részére felül piros szegélyű fekete *kordovány* csizmát, a férfiak számára viselő csizmának *lágyszárú* csizmát, ünneplőnek pedig *ezerráncú* keményszárú csizmát árultak. A legtöbb csizmát a marosvásárhelyi és a segesvári mesterek árulták. Az őszi nagyvásáron a falusiak télire beszerezték a csizma talpalásához és fejeléséhez szükséges bőrt is.

A vásárt a segesváriak még többféle áruval látták el.⁹ Nagy keresletnek örvendett a *segesvári posztó*: az a kék flanellanyag, amelyből a *flanallujast* (kiskabátot) készítették. Az asszonyok még ma is nagy elismeréssel emlegetik a piros-fekete vagy *félcsíkos* segesvári szőttest, amelyből az ún. *szőttfersinget* szabták. Ugyancsak a segesváriak árulták a nőknek a *kötött ujjast* (szvettert), a hímzett és rojtos *keszkenőt*. A régi vásárokon szintén a segesváriak árulták a *cserefakalapot*, amelyre a fiataloknak piros, az öregeknek kék szalag járt *kereken*.

A kelementelki szücsök készítették a *hímzett bundákat*, férfiaknak

és nőknek egyaránt. Az öregeké késsel volt hímezve, a fiataloké piros és zöld selyemmel. A bonyhai szücsök csak egyszínű bundákat hoztak a vásárra. A bundaviselet miatt a balavásáriakat és a kendieket *bundásoknak* nevezték.

Az öregek visszaemlékezései szerint az „arra le való” (enyedi és gyulaféhevári) szíjgyártók és tímárok lószerszámokat, ostort és nadrágszíjat kínáltak a vevőknek.

Külön sátorban árulták a *bazárosok* a körfésüket, kontytüket, színes pántlikákat. A fiatalokat legjobban a *mézeskalácsos* sátrak vonzották. A legények szeretőjüknek tükrös mézeskalácsszívet vásároltak; az ajándékot a leányok *ruhájukba* (kötényükbe) fogva vitték haza. Az asszonyok a gyermekeknek vásárfiába *csitkó* és *buba* alakú pogácsát, valamint *babancot* (cukorkát) vásároltak.

A sátrak után következtek a különféle faárúk, elsősorban a bútorok. Az első világháború előtti vásárokon még virágosra festett bútorokat árultak, amelyeket Segesvárról, Medgyesről és Küsmödről hoztak. E helységek asztalosainak főbb készítményei a *padok* (hálópadok) és a *kelengyészládák* voltak. Néhány háznál még ma is találunk ilyen bútordarabokat; ezeket *segesvári pad* és *segesvári láda* néven emlegetik. A vásárba jövő szászoknak külön virágos festésű *vásárosládájuk* is volt; a vásárba hozott élelmet (nagy darab *araszos* szalonnát és kenyeret) és az árut rakták bele, s egyúttal ülőhelynek is szolgált a szekéren. Rendszerint italt is hoztak magukkal a nyakukba akasztott *vásáros kulacsban*. A két világháború közti években a virágos, festett bútorok kiszorultak a vásárokról, helyükre az egyszínű olajfestésű bútorok kerültek.

A kemény bükkfából készült gabonatartó *szuszékokat* a sóváradiak hozták, akiket emiatt *szuszékdöngetőknek* neveztek. Az Udvarhely környéki Hargita-alji falvakból faedényeket hoztak: fenyőfa *vízfordó légejt*, *kártyát* és *csebret*, valamint *fateknőt*, *kéregvékát*, *kupát*. Főleg az őszi nagyvásárra jöttek a *csebres mócok* is Abrudbánya környékéről, káposztáskádakat és *csebreket* árusítva.

Tavasszal a kibédiek és a kőrispatakiak szövő-fonó szerszámokat hoztak: *osztovátot* (szövőszék), *zergős guzsajat*, *orsót*. Orsót készítettek a ravai cigányok is, de ez nem volt olyan minőségű, mert nem forgott olyan könnyedén, amikor megperdítették. A legények gyakran orsót vagy zörgős guzsalyat vettek ajándékba a szeretőjüknek, ha már közelinek látszott a lakodalom napja. *Szövőbordát* az erdővidékiek (füleiek) hoztak. Ezek már februárban megérkeztek a környező falvakba, ahol szállást kaptak; tavaszt hozó hírnökökként tartották őket számon. Ahol megjelentek, mondogatták a helybeliek: „Na nincs baj, mindjárt itt a tavasz, mert itt vannak a bordások.” Állandó keresleti cikk volt a *szita* is, amelyet a székelykeresztúriak készítettek, többféle változatban: *fátyolszitát*, finom liszt szítálására, kenyérlisztnak pedig *sűrű lószőrszitát* és pulisztkalisztnak *ritkább lószőrszitát*.

Habár Balavásár és környéke nem bővelkedik erdőkben, a faragásnak itt is régi hagyományai vannak. A vásárokon való eladásra főleg gazdasági eszközöket készítettek: *favillát*, *gerebjét* és a szekér néhány

alkatrészét (*lőcs, tengej, kerék*). Kész *szekeret* hoztak még eladásra a kibédiek és a sófalviak is.

A júliusi vásárt *sarlóvásár*nak is nevezték. A sarlót a segesváriak, a tótok és a környékbeli cigánykovácsok árulták.

A vásárok külön színfoltját képezték a cserépedényesek, akik árujukat a szekerük mellett rakták ki. Az öregek szerint legtöbb edényt a makfalvi fazekasok szállítottak: zöld és sárgásbarna színű mázas edényeket készítettek. Árultak különböző nagyságú *ételhordó lábasokat*, *kupás fazakat* (tejesköcsög), vízhordásra *csicseskorsót*. A korondi fazekasok mázatlan és mázas cserépedényeket hoztak, pl. mázatlan lakodalmi *káposztásfazakakat*, mázas és virágos díszítésű *tányérok*at és *boroskansókat*. A régi vásárokon közkedvelt volt a *cseréppipa*, amelyet az ákosfalviak árultak.¹⁰

A népi ipar egyéb termékei közül fontosak voltak a szalmából készült áruk: férfiak és nők részére nyári *szalmakalap*, *puliszkakeverő kalap* (ebbe állították puliszkakeverés alkalmával a fazekat). A bözödiek és a ravaiak nemcsak a vásárokon, hanem házról házra járva is árulták a kalapokat. Minden vásár állandó árucikkét jelentették a *vesszőkosarak*, amelyeket az erdőszentgyörgyi, cikmántori és nádasi cigányok hoztak. A gyékény *lábtörőket* a harasztkerékiek hozták.

A vásártér végén rakták ki árusításra a *deszkát*, *lécet* és *zsindejt* az udvarhelyszékiek és a mócok.

A vásár jellegzetes alakjai voltak a portékájukat fonott kosárban a hátukon hordó, csengettyűt, bicskát, tükröt áruló *vándor tótok*, akik — a helyi szokástól eltérően — fennhangon kínálták portékájukat: „Hét az ára, hét, minden darab hét!”

Élelmiszert, főleg zöldségfélét a környékbeliek csak alkalomszerűen, de az erre szakosodott falvak állandóan vittek a *hetipiacra* is. Így a kibédiek hagymát, a *murokországiák* (Alsó-Nyárádmente) sárgarépát, petrezselymet, zellert szállítottak. A gyümölcsfélék a bővebb vagy szűkebb termés arányában kerültek piacra, de sajtot, ordát, baromfit rendszeresen lehetett kapni. Ezeket a helyi és a környékbeli falvak szállították.

A vásár hangulatát nem annyira a termékek változatos sokasága, mint inkább a különböző játékok adták meg. A fiatalok egyik kedvenc szórakozása volt a *cserkebalázás*, a körhinta kezdetleges formája. A helybeli és a kendi legények egy tengelyül szolgáló, függőlegesen felállított oszlopra vízszintesen ráhelyeztek egy másik gerendát, amelynek a két végére felülhettek a leányok, a legények pedig körbehajtották őket. A hangulatot fokozták a vásári csemegék is: a *kofapecsenye*, a *rozsolis pálinka*, amelyet a nők is szívesen megkóstoltak és a *pogácsa*. Ez utóbbit az öregek visszaemlékezései szerint Tordáról és Erzsébetvárosról hozták. Még ma is nagy elismeréssel emlegetik a ravai és etédi *fonott kalácsot*, amelyet az odavaló asszonyok készítettek és rendszeresen árultak minden vásáron. A vásár érdekességét növelték a különböző szerencsejátékok, a *verkli* a papagájjal (zeneszó mellett húzatták a papagájjal a „jövendőmondó” cédulákat), valamint az énekes koldusok.

A vásárok elősegítették a szomszéd falvak fiataljai, különösen Bala-

vásár és Kend lakói között a házasságkötéseket is. Ugyancsak nagy háttérrel voltak öltözékük, ízlésük és szokásaik alakulására. A messziről sereglett különböző vidékek és nemzetiségek köréből jött vásárosokkal kötött ismeretségek és nem ritkán barátságok hozzásegítették a falut, hogy kibontakozzék régi elzártságából, megtalálja helyét a változó viszonyok között is.

A balavásári vásárok, amelyek eleinte a kereskedelmi élet fontos láncszemét alkották, idővel megváltoztatták jellegüket. A gyáripar és kereskedelmi hálózat fejlődése nyomán fokozatosan csökkent a kisiparosok és a kisárusok részvétele, majd a rendszeres hetipiac „felszippanntotta” a nagyvásárt, olyannyira, hogy újabban a hetivásáron már igásállatot is lehet kapni. A hetipiacon most is túlsúlyban vannak az élelmiszerfélék (zöldség és tejtermékek), de mindig akad egy-két szövetkezeti sátor is, amely a falusiaknak megfelelő holmikat: cipőt, csizmát és készruhákat árul. A vásárokat, fontos társadalmi és művelődési szerepükkel együtt, a korabeli gazdasági igények hozták létre; ezek változtatva a vásárok jelentősége is elenyészik. Ez az oka, hogy egy-egy epizódot nosztalgiával emlegetnek ugyan az öregek, azon a tényen azonban, hogy a vásárok szerepe csökken, nem nagyon sajnálkoznak. Még a kendi 86 éves Koncz Gy. István is így vélekedik: „Ma már a bótokban mindent lehet kapni, s közel a város is. Motrokkal (autóbusz) egykettőre bé lehet menni.”

JEGYZETEK

Köszönetet mondok adatközlőimnek: Szalma István, Magyarósi István és Szabó János (Balavásár), Koncz Gy. István, Magyarósi Szócs Erzsébet, Nagy István, Tar Mihály és Tar Mihályné (Nagykend).

¹ Csánki Dezső: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*. Bp. 1913. V. (*Balavásár* címszó alatt)

² Csánki, 833, 906. A XIV—XV. századi oklevelek szerint a Szalók nemzetséghez tartoztak a Baládfi, Balád, Bala, Balásdi vagy másként Kendhidai, Kendi családok. Birtokuk volt többek közt Balavására, Kis- és Nagykend helységekben.

³ Csánki, 867. Balavására (Balavásár). Terra seu poss. Balauasara (1325), poss. Balawasara (1409), Balawasar (1482). Földesura a Kendi vagy kendi, kiskendi, balavásári Baládfi, más néven Kendhidai család.

⁴ Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása*, V. 147.

⁵ Szentdemeter, Kend, Balavásár, Fületelke, Szénaverős, Egrestő.

⁶ *Székely Kalendárium*, 1912.

⁷ A régi lakodalmi szokások között találkozunk hasonló epizóddal. A leányos háznál addig nem fogadták a vőlegény vendégeit, amíg a kapura felállított csóva csúcсарól meg nem szereztek a föltűzött pálinkát és egyéb tárgyakat. Itt azonban szabad volt a csóvát meg is rázni, valószínűleg azért, hogy a ceremónia ne húzódjék el túlságosan. A vásáron viszont ez tilos volt, hisz annál jobban sikerült a mutatvány, minél később hódították meg az *árbucot*.

⁸ Anyaga keményre ványolt gyapjúposztó volt, alakja a cylinderhez hasonlított. Keménysége miatt nevezték *cserefakalap*nak.

⁹ *Monografia județului Țirnavă Mare*. Sighișoara 1943. 1843-ban a Wilhelm Löw-féle gyapotszövőde, 1872-ben a Zimmermann-féle posztógyár, 1887-ben a talp- és börgyár, 1895-ben pedig Adleff Károly börgyára létesült.

¹⁰ A fazekasok és a faárusok vándor cserekereskedést is folytattak: faluról falura járva gabonáért adták cserébe árujukat.

IRODALOM

Kós Károly: *Az árucseré néprajza = Népelet és néphagyomány.* Bukarest 1972.
9—51.

Kós Károly: *Vásárok és vidékek = Tájak, falvak, hagyományok.* Bukarest 1976.
326—381.

Péterfy László: *Balavásár monográfiája* (kézirat).

Egyed Ákos: *A parasztság Erdélyben a századfordulón,* Bukarest 1975.